

แนวคิดจริยศาสตร์: บทสังเคราะห์เพื่อสนับสนุนแนวคิดซีเอสอาร์
The Ethical Concepts: A Synthesis for Being used as
Foundation of CSR

ณัฐสุภรณ์ เทียวเพชรภัสกร Nutsuphorn Tieophetphussakorn^๑

ประเวศ อินทองปาน Praves Intongpan^๒

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการสังเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์เพื่อกำหนดหลักการสนับสนุนแนวคิดซีเอสอาร์ (CSR) เนื่องจากแนวคิดจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐานของซีเอสอาร์มีปัญหาความย้อนแย้งระหว่างการกระทำและผลของการกระทำที่เกิดจากหลักการในจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมที่มุ่งเน้นเพียงผลประโยชน์หรือกำไรสูงสุดและหลักการในจริยศาสตร์กรณีธรรมที่มุ่งเน้นเพียงกฎศีลธรรมสากล ผลการสังเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ด้วยการหาดุลยภาพระหว่างหลักการในจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมและจริยศาสตร์กรณีธรรม และเชื่อมประสานกับจริยศาสตร์แห่งความอาทรที่ให้ความสำคัญกับการกระทำด้วยความเกื้อกูลและอาทร รวมทั้งบูรณาการเข้ากับพุทธจริยศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการกระทำด้วยความเมตตาบนฐานของเจตนาอันเป็นกุศล เพื่อผลประโยชน์อย่างยั่งยืน ทำให้ได้หลักการ MIGCESH ที่มีการกระทำด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของมนุษย์เป็นศูนย์กลางการกระทำของกิจการหรือธุรกิจ อย่างไรก็ตาม หลักการนี้เป็นหลักการเชิงแนวคิดที่รอการประเมินผลจากข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ต่อไป

คำสำคัญ: แนวคิดจริยศาสตร์ บทสังเคราะห์ แนวคิดซีเอสอาร์

^๑ สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Philosophy Fields, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^๒ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Abstract

In this article, an attempt was purposely made to synthesize the ethical concepts for being used as foundation of CSR. It has been a well-known fact that the ethical concepts used as foundation of CRS still contain paradoxical problems between the action and its result; utilitarianism lays great emphasis on the greatest happiness for the greatest numbers and deontological ethics is chiefly focused on universal moral rule, ethics of care highly embraces the sense of help and care as the centre of responsibility and Buddhist ethics put forward moral action based on loving kindness through wholesome intention. In synthesizing of these ethical concepts, the concept of ‘MIGCESH’ was arrived; this was derived from the balance between utilitarianism and deontological ethics through the integration of ethics of care and Buddhist ethics. Based on this concept, the sustainable greatest happiness can be actualized through responsibility towards human beings’ society and this is certainly held as the centre of corporate or company business for being the ground of the CSR. However, such principle is just a conceptualized concept and being awaited to be evaluated by empirical facts.

Keywords: Ethics, Synthesis, CSR .

๑. บทนำ

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility - CSR) หรือ แนวคิดซีเอสอาร์ เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากกระแสการเรียกร้องของสังคมที่ต้องการให้กิจการหรือธุรกิจในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี^๓ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development) ด้วยเหตุที่กิจการหรือธุรกิจบางส่วนประกอบกิจการโดยไร้ความรับผิดชอบต่อสังคม จนก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากมาย ดังคำกล่าวที่ว่า

---

^๓ สังคมในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีเป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้มนุษย์มีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือทำธุรกิจได้เต็มที่ตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายที่สังคมกำหนดไว้ร่วมกัน

“ธุรกิจกำลังทำลายโลก อย่างไม่มีใครทำได้ยิ่งกว่า”^๔ แนวคิดซีเอสอาร์จึงมีคุณค่าในฐานะหลักการกระทำของกิจการหรือธุรกิจเพื่อลดปัญหาและผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และตอบสนองการเป็นองค์กรธุรกิจที่ดีเพื่อการมีชีวิตที่ดีและสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลตามแนวคิดซีเอสอาร์

อย่างไรก็ตาม การกระทำตามแนวคิดซีเอสอาร์ที่ผ่านมามีปัญหาความย้อนแย้งระหว่างการกระทำกับผลของการกระทำ และปัญหาเกณฑ์ตัดสินความถูกต้องของการกระทำที่ไม่อาจตัดสินได้ว่าการกระทำที่ถูกต้องและเหมาะสมตามแนวคิดซีเอสอาร์เป็นอย่างไร กิจการหรือธุรกิจส่วนใหญ่จึงตัดสินใจและกระทำตามแนวคิดซีเอสอาร์ด้วยการสร้างกิจกรรมคืนกำไรสู่สังคม อาทิ กิจกรรมสาธารณกุศล กิจกรรมการบริจาค เป็นต้น แล้วประชาสัมพันธ์กิจกรรมเหล่านั้นเป็นซีเอสอาร์ขององค์กร จนสังคมตั้งคำถามว่า การกระทำตามแนวคิดซีเอสอาร์เป็นเพียงกิจกรรมคืนกำไรสู่สังคมเท่านั้นหรือ?

กระนั้นก็ดี เมื่อวิเคราะห์รากฐานของแนวคิดซีเอสอาร์ พบว่ารากฐานของแนวคิดซีเอสอาร์มาจากแนวคิดจริยศาสตร์ เช่น จริยศาสตร์ประโยชน์นิยม ว่าด้วยการกระทำเพื่อประโยชน์สูงสุด จริยศาสตร์กฤษฎีธรรม ว่าด้วยการกระทำตามกฎศีลธรรม เป็นต้น^๕ หลักการในแนวคิดจริยศาสตร์เหล่านั้นได้ถูกใช้เป็นจริยธรรมธุรกิจ (Business ethics) ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติที่มีจริยธรรมของกิจการหรือธุรกิจ^๖ ขณะเดียวกันหลักการในแนวคิดจริยศาสตร์เหล่านั้นยังเป็นรากฐานของแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการตัดสินใจและการกระทำของกิจการหรือธุรกิจในระบบเศรษฐกิจด้วย ฉะนั้น ปัญหาในแนวคิดซีเอสอาร์จึงมีรากฐานมาจากแนวคิดจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐานของแนวคิดซีเอสอาร์นั่นเอง

การวิเคราะห์ข้างต้น ทำให้เกิดสมมุติฐานว่า หากเราสังเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐานของแนวคิดซีเอสอาร์ได้ น่าจะแก้ไขปัญหาความย้อนแย้งระหว่างการกระทำและผลการกระทำ และปัญหาเกณฑ์ตัดสินความถูกต้องของการกระทำตามแนวคิดซีเอสอาร์ได้ บทความนี้จึงต้องการนำเสนอบทสังเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐาน

^๔ พอล ฮอร์แกน, การค้ากับนิเวศ: ธุรกิจกับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีมา, ๒๕๕๗), หน้า ๑๙.

^๕ พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, การจัดการจริยธรรมธุรกิจ: ฐานรากของซีเอสอาร์, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำธุรกิจเพื่อสังคม, ๒๕๕๕), หน้า ๖๗.

^๖ จินตนา บุญบังการ, จริยธรรมทางธุรกิจ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๔๘.

ของแนวคิดซีเอสอาร์ เพื่อกำหนดหลักการสนับสนุนการกระทำของกิจการหรือธุรกิจตามแนวคิดซีเอสอาร์ให้ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

๓. แนวคิดจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐานของแนวคิดซีเอสอาร์

แนวคิดจริยศาสตร์ที่นำไปใช้เป็นจริยธรรมธุรกิจ (Business ethics) และแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ (Economics) ในฐานะแนวคิดพื้นฐานของการกระทำทางเศรษฐกิจของกิจการหรือธุรกิจ มีหลายแนวคิด แต่แนวคิดที่กล่าวอ้างมากที่สุด คือ จริยศาสตร์ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ด้วยว่าหลักการของจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม คือ “หลักมหัสข” (The Greatest Happiness Principle)^๗ หลักการนี้กล่าวไว้ว่า “การกระทำที่ถูกต้อง คือ การกระทำที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดความสุข (Happiness)... และการกระทำที่ผิด คือ การกระทำที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดสิ่งซึ่งสวนทางกับความสุข...”^๘ หลักการนี้ตีความได้ว่า “ประโยชน์สุขสูงสุดของธุรกิจ คือ ผลกำไรสุทธิสูงสุดของกิจการ” การตีความในลักษณะเช่นนี้ทำให้การกระทำของกิจการหรือธุรกิจขึ้นอยู่กับฐานของจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมโดยปริยาย

สำหรับแนวคิดจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐานของแนวคิดซีเอสอาร์ที่กล่าวอ้างกันในลำดับต่อมา คือ จริยศาสตร์กรณียธรรม (Deontology) เพราะเป็นจริยศาสตร์ที่ให้ ความสำคัญแก่การกระทำตามหน้าที่ (Duty) ด้วยเจตนาดี (Good will) เป็นพันธะทางศีลธรรม (Moral obligation) ดังคำกล่าวว่า “...การกระทำที่จะมีค่าทางศีลธรรมจะต้องเกิดจากหน้าที่... ค่าทางศีลธรรมมิได้ขึ้นอยู่กับการที่เป้าหมายบรรลุผลเป็นจริง แต่อยู่ที่หลักการของเจตนาดีที่ก่อให้เกิดการกระทำนั้นขึ้นโดยไม่ต้องคำนึงถึงเป้าหมายที่ต้องการ...”^๙ ซึ่งเจตนาในจริยศาสตร์กรณียธรรม คือ เจตนาดี (Good will) ดังคำกล่าวว่า “...การที่เจตนาดีเป็นสิ่งดีนั้นไม่ใช่เพราะผลที่มันเกิดจากเจตนาดีนั้น หรือเพราะเจตนาดีนั้นทำให้เราบรรลุเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง แต่ดีเพราะมีเจตนาอย่างนั้น คือ ดีในตัวเอง โดยตัวเอง...”^{๑๐}

^๗ Philip, Stokes, **Philosophy 100 Essential Thinkers: the ideas that have shaped Our World**, (UK: Arcturus Publishing, 2012), p. 205.

^๘ Ibid., p. 206.

^๙ Immanuel Kant, **The Moral law**, trans. by H.J. Paton, (London: Hutchinson University Library, 1969), p.19.

^{๑๐} Immanuel Kant, **Foundation of the Metaphysics of Morals**, trans. by Lewis White Beck, (New York: MacMillan Publishing Company, 1785), p.19.

หลักการนี้ตีความได้ว่า การกระทำด้วยเจตนาดีเป็นการกระทำตามแนวคิดซีเอสอาร์ เพราะเจตนาดีเป็นจุดเริ่มต้นของการทำความดีซึ่งเป็นหน้าที่ของมนุษย์ในสังคม

นอกจากนี้ ยังมีจริยศาสตร์แห่งความอาทร (Ethics of care) ที่ใช้เป็นฐานของแนวคิดซีเอสอาร์ เพราะให้ความสำคัญแก่การกระทำด้วยความอาทร (Care) ที่มีต่อ “เสียง” (Voice) ของบุคคลในความสัมพันธ์ (Relationships) เป็นความรับผิดชอบ (Responsibility)^{๑๑} กล่าวคือ จริยศาสตร์แห่งความอาทรเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งทำความเข้าใจความจริงและความต้องการที่จำเป็น (Need) ของผู้กระทำในสถานการณ์ปัญหาทางศีลธรรม ด้วยความดูแล ห่วงใย เอาใจใส่ต่อความอยู่ดีมีสุขที่เป็นรูปธรรมของผู้คน^{๑๒} การให้ความสำคัญแก่ความอาทรและความรับผิดชอบต่อสังคมจึงมีคุณค่าในฐานะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จริยศาสตร์แห่งความอาทรจึงมีความเหมาะสมในฐานะรากฐานของแนวคิดซีเอสอาร์ที่สามารถเชื่อมประสานจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมและจริยศาสตร์กฤษฎีธรรมเข้าหากันได้

ส่วนพุทธจริยศาสตร์ (Buddhist ethics) ถือเป็นแนวคิดจริยศาสตร์ตะวันออกที่คาดหวังจะบูรณาการร่วมกับหลักคิดในจริยศาสตร์ทั้งสามข้างต้น เพื่อกำหนดหลักการแก้ไขปัญหาคความต่างกันเป็นหลักคิดของจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมและจริยศาสตร์กฤษฎีธรรมที่นำมาซึ่งปัญหาความลึกลับในการตัดสินใจ (Dilemma problem) และความย้อนแย้งในการกระทำของกิจการหรือธุรกิจที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร เพราะพุทธจริยศาสตร์ให้ความสำคัญแก่หลักการกระทำบนฐานของเจตนา^{๑๓} ที่มีพื้นฐานของการกระทำกรรมดี (กุศลกรรม) และฐานของการกระทำกรรมไม่ดี (อกุศลกรรม) ของผู้กระทำทางศีลธรรม^{๑๔} ทั้งยังมีหลักการวิเคราะห์การกระทำที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและประโยชน์สุขของสังคมโดยรวมหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน^{๑๕} อีกประการหนึ่ง คือ พุทธจริยศาสตร์มีความสอดคล้องกับจริยศาสตร์แห่งความอาทรที่ให้ความสำคัญกับคุณธรรมของมนุษย์ในการกระทำการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมอีกด้วย กล่าวคือ การกระทำในจริยศาสตร์แห่งความอาทรนั้นให้ความสำคัญแก่ “ความอาทร” (Care) เป็นคุณธรรมสำคัญในการกระทำการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม

^{๑๑} Carol Gilligan, *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*, 38th ed., (Harvard: Harvard University Press, 2003). p. 73.

^{๑๒} Ibid., pp. 30-31.

^{๑๓} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๗๑/๒๓๙ - ๒๔๒., ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘/๑๐-๑๑.

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (นนทบุรี: เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์, ๒๕๕๓), หน้า ๖๐.

^{๑๕} อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๔๖/๘ - ๙.

ในขณะที่การกระทำการในพุทธจริยศาสตร์นั้นให้ความสำคัญแก่ “ความเมตตา” (Compassion) เป็นคุณธรรมสำคัญในการกระทำการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม

๔. ข้อดีข้อเสียของแนวคิดจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐานของแนวคิดซีเอสอาร์

การวิเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ตะวันตกและพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐานของแนวคิดซีเอสอาร์ ทำให้เห็นถึงข้อดีและข้อบกพร่องของจริยศาสตร์เหล่านั้น ดังนี้ จริยศาสตร์ประโยชน์นิยมมีข้อดี คือ การกระทำการเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ในสังคม แต่มีข้อบกพร่อง คือ การกระทำการเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิธีการกระทำการที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม และไม่ได้ให้ความสำคัญแก่เจตนาดีในการกระทำการเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ในสังคม หมายความว่า การกระทำนั้นอาจมีเจตนาดีหรือร้ายแอบแฝงก็ได้ เพราะจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมให้ความสำคัญเพียงผลที่ดีที่สุดเท่านั้น ในขณะที่ จริยศาสตร์กรณียธรรมมีข้อดี คือ การกระทำการด้วยเจตนาดีทุกครั้ง และการกระทำการด้วยเจตนาดีนั้นตั้งอยู่บนฐานของความถูกต้องตามกฎศีลธรรมสากลเสมอ แต่มีข้อบกพร่อง คือ ไม่ให้ความสำคัญผลของการกระทำ หมายความว่าผลนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นหรือไม่ก็ตาม

ส่วนจริยศาสตร์แห่งความอาทรมีหลักการต่างกับจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมและจริยศาสตร์กรณียธรรม ที่ให้ความสำคัญกับ “ความอาทร” เป็นศูนย์กลางของความรับผิดชอบของมนุษย์ ในขณะที่จริยศาสตร์ประโยชน์นิยมให้ความสำคัญแก่ “ผลของการกระทำ” และจริยศาสตร์กรณียธรรมให้ความสำคัญแก่ “หลักการหรือกฎศีลธรรมสากล” แต่จริยศาสตร์แห่งความอาทรให้ความสำคัญแก่ “มนุษย์” มากกว่าผลของการกระทำหรือหลักการ

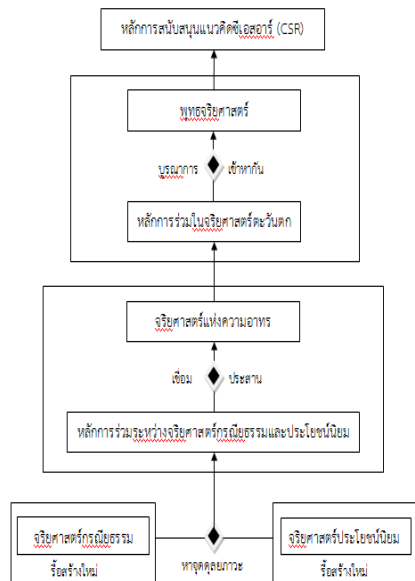
สำหรับพุทธจริยศาสตร์นั้นให้ความสำคัญแก่การกระทำตามหลักศีลธรรมที่ตั้งอยู่บนฐานของเจตนาอันก่อปรด้วยกุศลมูลเสมอ ทั้งยังให้ความสำคัญแก่ “ความมีเมตตาธรรม” เป็น “คุณธรรม” ของมนุษย์ด้วย หลักการในพุทธจริยศาสตร์จึงบูรณาการเข้ากับหลักการในจริยศาสตร์กรณียธรรมได้ เพราะหลักการในจริยศาสตร์กรณียธรรมให้ความสำคัญแก่การกระทำตามกฎศีลธรรมสากลบนฐานของเจตนาดี ในขณะที่หลักการในพุทธจริยศาสตร์ให้ความสำคัญแก่การกระทำตามหลักศีลธรรมบนฐานของเจตนาอันก่อปรด้วยกุศลมูล นอกจากนี้ หลักการในพุทธจริยศาสตร์ยังมีความคล้ายกับหลักการในจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมในแง่ที่ผลของการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น กระนั้นก็ดี ผลของการกระทำเพื่อประโยชน์สุขในจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมมีความต่างกับผลของการกระทำเพื่อประโยชน์สุขในพุทธจริยศาสตร์ เพราะประโยชน์สุขในจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมเป็นประโยชน์สุขด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ เช่น ทรัพย์สินเงินทองจำนวนมาก

เป็นต้น ในขณะที่ประโยชน์สุขในพุทธจริยศาสตร์เป็นประโยชน์สุขด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ เช่น การหลุดพ้นทุกข์ เป็นต้น นอกเหนือจากนี้ พุทธจริยศาสตร์ยังให้ความสำคัญแก่ “มนุษย์” ในฐานะผู้กระทำการศีลธรรมเช่นเดียวกับจริยศาสตร์แห่งความอาทร แต่การให้ความสำคัญแก่ “มนุษย์” ในพุทธจริยศาสตร์มีความแตกต่างกับการให้ความสำคัญแก่ “มนุษย์” ในจริยศาสตร์แห่งความอาทร กล่าวคือ ในขณะที่จริยศาสตร์แห่งความอาทรให้ความสำคัญแก่ “ความอาทร” เป็นศูนย์กลางของความรับผิดชอบที่มีต่อ “มนุษย์” ในความสัมพันธ์ แต่พุทธจริยศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ “ความมีเมตตาธรรม” เป็นศูนย์กลางของความรับผิดชอบที่มีต่อ “มนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม”

๕. กระบวนการสังเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐานของแนวคิดซีเอสอาร์

การสังเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ ตะวันตกและพุทธจริยศาสตร์ เพื่อกำหนดหลักการสนับสนุนแนวคิดซีเอสอาร์ เริ่มด้วยการรื้อสร้างหลักการในจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมที่มีความย้อนแย้งกับหลักการในจริยศาสตร์กรณียธรรม และตีความใหม่ให้สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development) รวมทั้งหาดุลยภาพระหว่างจริยศาสตร์ทั้งสอง จนได้หลักการใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการกระทำด้วยเจตนาดีตามกฎศีลธรรม และให้ความสำคัญแก่ผลของการกระทำเพื่อประโยชน์สุขอย่างยั่งยืน ทั้งยังเชื่อมประสานกับหลักการในจริยศาสตร์แห่งความอาทร ที่ให้ความสำคัญแก่การกระทำด้วยความอาทร (Care) และบูรณาการกับหลักการในพุทธจริยศาสตร์ที่ให้ความสำคัญแก่ความเมตตา (Compassion) บนฐานของเจตนา และเหตุผลบนฐานของปัญญา (Intelligence) เพื่อประโยชน์สุขอย่างยั่งยืน (Sustainable happiness) ด้วย

๖. ผลการสังเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐานของแนวคิดซีเอสอาร์

การวิเคราะห์หลักการในแนวคิดจริยศาสตร์ข้างต้น สังเคราะห์เป็นหลักการสนับสนุนแนวคิดซีเอสอาร์ เรียกว่า หลักการ “MIGCESH” ซึ่งมีลักษณะการกระทำ ๖ ลักษณะ ดังนี้

๑) กระทำการด้วยสำนึกทางศีลธรรม (Moral consciousness)

หลักการนี้ให้ความสำคัญแก่ “ความมีสำนึกทางศีลธรรม” (Moral consciousness) เป็นหลักการแรกในการกระทำการตามแนวคิดซีเอสอาร์ด้วยว่า “ความมีสำนึกทางศีลธรรม” หมายถึง ความ

มีจิตสำนึกตระหนักรู้ในคุณค่าของการกระทำการตามหลักศีลธรรมของมนุษย์ในการประกอบกิจการหรือธุรกิจ และคาดหวังว่าจะกระทำการตามหลักศีลธรรมนั้นให้มากที่สุดไม่ว่าจะเป็นหลักศีลธรรมในจริยศาสตร์กรณีธรรม เช่น หลักศีลธรรมว่าด้วย “จงปฏิบัติต่อมนุษยชาติทั้งต่อตัวท่านเองและผู้อื่นในฐานะที่เป็นเป้าหมายในตนเอง มิใช่ในฐานะเครื่องมือ”^{๑๖} หรือหลักศีลธรรมในจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม เช่น หลักว่าด้วย “ประโยชน์สุข” หรือหลักศีลธรรมในพุทธจริยศาสตร์ เช่น หลักศีล ๕ และ ธรรม ๕ เป็นต้น เพื่อให้การกระทำการนั้นเป็นกระทำด้วยเจตนาดีและก่อประโยชน์สุขให้กับมนุษย์และสังคม

๒) กระทำการด้วยเหตุผลบนฐานของปัญญา (Intelligence)

เน้นความสำคัญแก่ “ปัญญา” (Intelligence) ในการไตร่ตรองด้วยเหตุผลแล้วว่า การกระทำนั้นเป็นกระทำด้วยเจตนาดีและก่อประโยชน์สุขให้แก่คนในสังคมหรือไม่ หากการกระทำนั้นแม้จะเป็นการกระทำด้วยเจตนาดี แต่ไม่ก่อประโยชน์สุขให้กับคนในสังคม หรือหากการกระทำนั้นแม้จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขให้แก่คนในสังคม แต่ไม่ได้เกิดด้วยเจตนาดีจำเป็นจะต้องใช้เหตุผลบนฐานของปัญญาว่า การกระทำการนั้นมีคุณค่าต่อมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด เพื่อไม่ให้เกิดการกระทำการนั้นลดทอนคุณค่าของมนุษย์ในการกระทำการตามแนวคิดซีเอสอาร์ และเพื่อมิให้เกิดการกระทำการตามแนวคิดซีเอสอาร์เป็นเพียงการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ขององค์กรเท่านั้น

^{๑๖} Immanuel Kant, *The Moral Law: Groundwork of the Metaphysics of Morals*, trans. by H.J. Paton, pp.106-107.

๓) **กระทำการด้วยเจตนาดี (Goodwill)** ในการกระทำของกิจการหรือธุรกิจนั้น หลักการที่สำคัญคือ ควรกระทำด้วยเจตนาดี (Good will) เพราะเจตนาดีเป็นตัวการกระทำตามแนวคิดซีเอสอาร์ อย่างไรก็ดี การกระทำด้วยเจตนาดีในหลักการนี้ต่างกับการกระทำด้วยเจตนาดีในจริยศาสตร์กรณีธรรม เพราะการกระทำด้วยเจตนาดีในจริยศาสตร์กรณีธรรมวางอยู่บนฐานของเหตุผล โดยไม่ให้ความสำคัญแก่อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ แต่การกระทำด้วยเจตนาดีในหลักการนี้ เป็นการกระทำที่วางอยู่บนฐานของเหตุผล โดยให้ความสำคัญแก่อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ด้วย เพราะธรรมชาติของมนุษย์มีทั้งเหตุผลและอารมณ์ความรู้สึก การกระทำการด้วยเจตนาดีจึงมีคุณค่าในฐานะตัวการกระทำของกิจการหรือธุรกิจตามแนวคิดซีเอสอาร์ ที่ให้ความสำคัญทั้งเหตุผลและอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์

๔) **กระทำการด้วยความเมตตาและอาทร (Compassion-care)** หลักการนี้มองแนวคิดซีเอสอาร์ในฐานะ “ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ” ทั้งในรูปแบบของ “ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์” และ “ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม” ไม่ใช่ “เครื่องมือ” หรือ “กลยุทธ์” ของกิจการหรือธุรกิจ ดังนั้น ในการกระทำการของมนุษย์จึงควรให้ความสำคัญแก่ “คุณธรรม” ว่าด้วย “ความเมตตา” (Compassion) และความอาทร (Care) เป็นหลักการกระทำการด้วยความรับผิดชอบต่อความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อมนุษย์ด้วยกัน รวมไปถึงสัตว์ร่วมโลกอื่นด้วย เพราะการกระทำด้วยความเมตตาและอาทรเป็นการกระทำที่ให้ความสำคัญแก่ “ผู้อื่น” (Others) ในฐานะสมาชิกในความสัมพันธ์ที่กิจการหรือธุรกิจจะต้องกระทำการด้วยความรับผิดชอบต่อไม่ว่า “ผู้อื่น” นั้นจะอยู่ในฐานะผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) หรือไม่ก็ตาม ในขณะที่เดียวกัน ผู้กระทำการทางศีลธรรมในกิจการหรือธุรกิจจะต้องให้ความสำคัญแก่สิ่งแวดล้อม ในฐานะธรรมชาติที่เกื้อกูลต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ด้วย เพราะเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์เบียดเบียนหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปมา ผลของการเบียดเบียนและทำลายนั้นมักสะท้อนย้อนกลับมาสู่มนุษย์เสมอดังเช่นปรากฏการณ์ธรรมชาติสึนามิ เป็นต้น

๕) **กระทำการด้วยการให้ความสำคัญแก่อารมณ์ความรู้สึก (Emotion)** หลักการนี้มองว่า “ธรรมชาติของมนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและอารมณ์ความรู้สึก” นอกจากมนุษย์จะกระทำโดยให้ความสำคัญแก่เหตุผลแล้ว มนุษย์ยังได้กระทำโดยให้ความสำคัญแก่อารมณ์ความรู้สึกด้วย เช่น อารมณ์รัก อารมณ์ปรารถนาดี หรืออารมณ์สุขที่เกิดจากการกระทำ เป็นต้น ด้วยว่าอารมณ์ความรู้สึกเป็นเสมือนแรงจูงใจให้มนุษย์กระทำการ เช่น การกระทำของค่าน้ำที่มีต่อนายแพทย์ที่มารักษาตนเองเมื่อยามเจ็บป่วย ก็วางตนอยู่บนฐานของอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่รักและเคารพต่อผู้อื่นด้วย ดังนั้น ผู้กระทำการในกิจการหรือธุรกิจควรให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกเป็นแรงจูงใจในการกระทำตามแนวคิดซีเอสอาร์ด้วย

๖) กระทำการเพื่อประโยชน์สุขอย่างยั่งยืน (Sustainable Happiness)

หลักการของแนวคิดซีเอสอาร์มุ่งเน้นให้กิจการหรือธุรกิจเป็นองค์กรที่ดี (Good corporate/ Good business) ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ในขณะที่หลักการของจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมนั้นมุ่งเน้นการกระทำการเพื่อประโยชน์สุขสูงสุด (The greatest happiness) ของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) และหลักการของพุทธจริยศาสตร์นั้นมุ่งเน้นการกระทำการเพื่อประโยชน์เกื้อกูลทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ขณะเดียวกันก็มุ่งเน้นการกระทำการเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วย ดังนั้นการกระทำการที่เหมาะสมที่ควรกำหนดเป็นหลักการสนับสนุนแนวคิดซีเอสอาร์ คือ การกระทำการเพื่อประโยชน์สุขอย่างยั่งยืน (Sustainable happiness) เพราะเป็นการกระทำให้ความสำคัญกับประโยชน์สุขแบบพอประมาณหรือประโยชน์สุขแบบพอดี

หลักการ “MIGCESH” นี้ มีลักษณะร่วม คือ การกระทำการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของมนุษย์ (Act through human beings’ social responsibility-HSR) เป็นหัวใจหรือศูนย์กลางของการกระทำการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

คุณค่าของการกระทำตามหลักการ “MIGCESH” คือ ผู้กระทำทางศีลธรรมจะให้ความสำคัญแก่การกระทำ ตั้งแต่ตัวการกระทำ คือ กระทำด้วยสำนึกทางศีลธรรมกระทำด้วยเหตุผลบนฐานของปัญญา และกระทำด้วยเจตนาดี กระบวนการกระทำ คือ กระทำด้วยความเมตตาและอาทร และกระทำด้วยการให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ และผลของการกระทำ คือ กระทำเพื่อประโยชน์สุขอย่างยั่งยืน การกระทำตามหลักการ “MIGCESH” ทั้ง ๖ ลักษณะ จึงไม่มีความซ้อนทับกัน เพราะเป็นการกระทำตามคุณลักษณะแนวคิดเชิงระบบ นั่นเอง

๗. ข้อวิจารณ์ที่มีต่อหลักการที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์

หลักการ “MIGCESH” ที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ตะวันตกและพุทธจริยศาสตร์ข้างต้นนี้ เป็นหลักการที่คาดหวังว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาความยั่งยืนระหว่างการกระทำการและผลของการกระทำการของกิจการหรือธุรกิจตามแนวคิดซีเอสอาร์ ที่มีรากเหง้าของปัญหาจากแนวคิดจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นฐานของแนวคิดซีเอสอาร์ได้ ด้วยเหตุผล ๔ ประการ ดังนี้

๗.๑ หลักการ “MIGCESH” ตอบสนองเป้าหมายของมนุษย์ในการมีชีวิตที่ดี

ในฐานที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม หน้าที่ของมนุษย์ คือ การกระทำความดี โดยมีเป้าหมายในการกระทำความดี คือ การมีชีวิตที่ดี ฉะนั้น เมื่อมนุษย์ประกอบกิจการหรือทำธุรกิจด้วยหลักการของ “MIGCESH” ผลของการกระทำนั้นจึงนำไปให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีด้วย

เพราะหลักการของ “MIGCESH” ให้ความสำคัญแก่การกระทำด้วยเจตนาดีเป็นรากฐานของการทำความดี ทั้งยังให้ความสำคัญแก่การทำความดีบนฐานของหลักศีลธรรม ที่บูรณาการมาจากหลักการในจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม จริยศาสตร์กณียธรรม จริยศาสตร์แห่งความอาทรและพุทธจริยศาสตร์ที่เกิดจากการใช้เหตุผลบนฐานของปัญญา (Intelligence) ในการใคร่ครวญอย่างรอบคอบแล้วว่า การกระทำนั้นเป็นการกระทำเพื่อการมีชีวิตที่ดี และสิ่งแวดล้อมสมดุล

๗.๒ หลักการ “MIGCESH” ตอบสนองเป้าหมายของกิจการหรือธุรกิจในการเป็นองค์กรที่ดี ด้วยว่า เป้าหมายของกิจการหรือธุรกิจในการกระทำตามแนวคิดซีเอสอาร์ คือ การเป็นองค์กรธุรกิจที่ดี (Good business/Good corporate) หลักการของแนวคิดซีเอสอาร์ จึงให้ความสำคัญแก่การกระทำตามหลักศีลธรรมเป็นพันธะทางศีลธรรม (Moral obligation) ด้วยเหตุนี้ กิจการหรือธุรกิจใดกระทำตามหลักการ “MIGCESH” จึงเป็นการตอบสนองเป้าหมายขององค์กรในการเป็นองค์กรที่ดีด้วย เพราะหลักการ “MIGCESH” มุ่งเน้นกระทำด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตลอดทั้งกระบวนการ ตั้งแต่ตัวการกระทำ วิธีการกระทำ และผลของการกระทำ ที่เกิดจากการสังเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม จริยศาสตร์กณียธรรม จริยศาสตร์แห่งความอาทร และพุทธจริยศาสตร์แล้ว

๗.๓ หลักการ “MIGCESH” ตอบสนองเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยว่า แนวคิดซีเอสอาร์นั้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development) จึงทำให้การกระทำของมนุษย์ในกิจการหรือธุรกิจต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น กิจการหรือธุรกิจใดถือหลักการ “MIGCESH” ในการกระทำด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม จึงถือเป็นการกระทำที่ตอบสนองเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยปริยาย

๗.๔ หลักการ “MIGCESH” ตอบสนองเป้าหมายของสังคมในการเป็นสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน ด้วยว่า หลักการ “MIGCESH” ให้ความสำคัญแก่ประโยชน์สุขอย่างยั่งยืน (Sustainable happiness) ที่ได้จากการบูรณาการประโยชน์สุขในจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมเข้ากับประโยชน์สุขในพุทธจริยศาสตร์ ดังนั้น กิจการหรือธุรกิจใดที่ได้ทำการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักการนี้จึงตอบสนองเป้าหมายของสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืนด้วย

อย่างไรก็ดี อาจมีประเด็นแย้งว่า การกระทำด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการหรือธุรกิจตามหลักการ “MIGCESH” มีลักษณะไม่ต่างจากหลักการของจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม ประเด็นนี้โต้แย้งได้ว่า การกระทำตามหลักการ “MIGCESH” ไม่ได้ปฏิเสธหลักการของจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมโดยสิ้นเชิง เพราะยังให้ความสำคัญกับการกระทำ

เพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์และสังคมอยู่ เพียงแต่การกระทำนั้นควรเกิดจากเหตุหรือตัวการกระทำที่ดีด้วย เช่น เจตนาดีหรือหลักศีลธรรมสากล เป็นต้น และควรเป็นการกระทำที่ให้ความสำคัญกับ “คุณธรรม” คือ ความมีเมตตาธรรม และความเอาใจด้วย จึงถือได้ว่า กิจกรรมหรือธุรกิจนั้นกระทำการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดซีเอสอาร์ กระนั้นก็ดี หลักการนี้ยังเป็นเพียงหลักการเชิงแนวคิดที่ยังต้องรอการประเมินผลเชิงปฏิบัติการจริงของกิจกรรมหรือธุรกิจ เพื่อให้หลักการนี้สามารถสนับสนุนแนวคิดซีเอสอาร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลโดยแท้จริง

๘. ข้อเสนอแนะ

๘.๑ ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งนี้ มี ๒ ประการ คือ ๑) ควรนำเสนอกรณีตัวอย่างกิจกรรมหรือธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดซีเอสอาร์ และ ๒) ควรประเมินหลักการ “MIGCESH” โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในกิจกรรมหรือธุรกิจ ก่อนนำหลักการนี้ไปใช้เป็นหลักการสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรหรือแนวคิดซีเอสอาร์ต่อไป

๘.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มี ๓ ประการ คือ ๑) องค์กรภาครัฐควรนำหลักการที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เสนอเป็นหลักการเชิงนโยบายในฐานะหลักการสนับสนุนแนวคิดซีเอสอาร์ ๒) องค์กรภาคเอกชน โดยเฉพาะกิจกรรมหรือธุรกิจควรนำหลักการที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นหลักการปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีในแนวคิดซีเอสอาร์ และเพื่อทำให้แนวคิดซีเอสอาร์เป็นแนวคิดที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อมนุษย์ และ ๓) องค์กรภาคประชาชน โดยเฉพาะผู้กระทำการทางศีลธรรมในฐานะมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคมควรปฏิบัติตามหลักการที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เพื่อสร้างกระบวนการกระทำการและผลของการกระทำที่เป็นไปเพื่อความยั่งยืนของสังคมและสิ่งแวดล้อมต่อไป

บรรณานุกรม

กอปรทิพย์ อัจฉริยโสภณ และ สฤณี อาชวานันทกุล (ผู้แปล). “ความคิดใหม่เรื่องความรับผิดชอบต่อธุรกิจต่อสังคม” (Rethinking the Social Responsibility of Business: A Reason Debate). [Online], from <http://www.fringier.org>. [๑๑ กันยายน ๒๕๕๖].

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. **ธัมมิกเศรษฐศาสตร์: ปรัชญาเศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๓๑.

- พิพัฒน์ นนทนาธรณ์. **การจัดการจริยธรรมธุรกิจ : ฐานรากของซีเอสอาร์**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำธุรกิจเพื่อสังคม, ๒๕๕๕.
- พรนพ พุกกะพันธ์. **จริยธรรมธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักส์, ๒๕๔๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๙. นนทบุรี: เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์, ๒๕๕๓.
- พอล ฮอร์แกน. **การค้ากับนิเวศ: ธุรกิจกับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีมา, ๒๕๕๗.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- วิศย์ วิศทเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖.
- สุชาติ ชาติดำรงเวช. **ปรัชญาการบริหารระบบเศรษฐกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มิ่งมิตร, ๒๕๕๖.
- Bowen, H. R. **Social Responsibilities of the Businessman**. New York: Harper & Row, 1953.
- Bowie, N. E. "A Kantian Theory of Capitalism", **Ruffin Series in Business Ethics**; Vol.1, 1998.
- Corporate Social Responsibility in Asia (CSR Asia), **Definition of CSR**. (online), from <http://www.csr-asia.com>, [December 17, 2015]
- Freeman, E. **Strategic Management: A Stakeholder Approach**. Boston: Pitman, 1984.
- Friedman, M. "The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits", **The New York Times Magazine**, (13 September 1970): 32-33, 124-126.
- Gilligan, C. **In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development**, 38th ed., Harvard: Harvard University Press, 2003.
- Kant, I. **Foundation of the Metaphysics of Morals**. trans. by Lewis White Beck. New York: MacMillan Publishing Company, 1785.
- _____. **The Moral law**, trans. by H.J. Paton. London: Hutchinson University Library, 1969.
- Stokes, P. **Philosophy 100 Essential Thinkers: the Ideas that have shaped Our World**. UK: Arcturus Publishing, 2012.

